

Pesos i mesures

Col·lectiu de Català

Hi ha conceptes que generen, evidentment, mots que es diferencien els uns dels altres per matisacions més o menys importants.

Si parlem del concepte MESURAR, ens trobem, doncs, amb una corrua de mots que expressen aquesta idea però aporten, a més, un significat ajustat a la nostra necessitat expressiva del moment o de l'objecte que cal mesurar: APAMAR, AMIDAR, AVALUAR, APRECIAR, PESAR, CALIBRAR, ACANAR, CUBICAR, ANIVELLAR, TALLAR, ARQUEJAR (una nau), AFORAR, TIRAR, etc., etc. Cal dir, en aquest punt, que «MEDIR» si bé és una paraula que hom utilitza amb massa freqüència, és un barbarisme introduït en el català modern per la influència del castellà. Tenim testimonis de la utilització d'aquest mot en el català medieval: «E açò nos mostra la sciència de nostre Senyor Jhesucrist, que'ns mostra **medir** tres coses...» (*Sermons*, de Sant Vicent Ferrer). En català medieval tenia un sentit figurat, mai concret en el sentit de «prendre mides». El català modern rebutja aquest mot en ambdós sentits. Direm, per tant, «**han amidat** aquest terreny» (sentit concret) o bé «cal que **mesuris** les teves paraules» (sentit figurat). També cal rebutjar els derivats de «MEDIR» com «medidor» (cal dir **mesurador**) i «medició» (cal dir **mesurament**)...

Quant al nom de les unitats de mesura, la nostra llengua compta amb molts substantius per anomenar-les. Uns són genuïns a Catalunya sencera, d'altres de certes localitats o comarques i que eren coneguts en d'altres comarques degut sobretot a l'intercanvi que suposaven els mercats i fires de tanta tradició a

Catalunya. El progrés i el canvi d'orientació que ha sofert el comerç han fet que els noms de les mesures tradicionals a casa nostra hagin estat substituïts per altres més universals. Tampoc ens ha de sorprendre que la gent jove no coneixi els noms d'aquestes mesures tradicionals o que no en sàpiga ben bé l'equivalència. De tota manera encara avui podem sentir parlar els pagesos, sobretot, d'aquestes mesures tradicionals.

Les mesures de longitud més conegudes són la **cana**, el **pam**, la **tàpia**, el **peu**, el **pas**, la **llegua**, la **milla** o el **nus**. Són mesures molt conegudes pel poble com ho demostra el fet que sovint les trobem esmentades en alguna dita o refrany: «Per tot hi ha set **llegües** de mal camí», «Té un nas de **pam**»...

Les mesures de superfície: **peu quadrat**, **jornal**, **pórca**, **mujada**, **quartera**, **picotí**, **vessana** són també de caire popular. Per exemple, la **mujada** és la superfície de terreny on normalment s'hi plantava un **muig** de gra (= 24 lliures de blat); en aquest cas un nom de mesura de capacitat (muig) donava lloc a un derivat «mujada» que esdevenia mesura de superfície. Un cas semblant és el de «quartera» perquè s'hi plantava una «quartera» d'algun àrid.

Les mesures de capacitat o volum són la **salma** o **tona**, la **carga**, la **quartera**, el **quartà**, i el **picotí**, entre d'altres. La **tona** («Tonelada» és un barbarisme) és una mesura de pes però també de capacitat per a mesurar la capacitat interior d'una nau. Prové del llatí TUNNA = «pell» que degué prendre el significat de «bóta», i de la capacitat que solia tenir la bóta esdevindria el nom de la mesura. El **picotí** (=1,448

litres) prové, segurament, del llatí PECUDINU, que significa «dels animals» i era la ració de menjar diària que normalment es donava als animals.

Les mesures de pes eren **la carga, el quintar, l'arrova, la lliura, l'unça, l'argenç** o **adarm, el gra**... La lliura és normalment una mesura que equival a 400 grams, però sovint rep qualificacions i equivalències diferents: la lliura carnissera té un pes de 1.200 grams. **La terça** és una tercera part d'una lliura carnissera i casualment sembla sinònima de lliura encara que el seu origen és distint.

Certes mesures són específiques d'algunes professions o de determinats productes. Així les medecines solen

pesar-se partint d'unitats especials que només s'empren per això: **l'òbol, l'escrúpol, el dracma, l'unça**... L'or, la plata, la pedreria utilitza altres unitats per a mesurar: **el gra, el quirat, el marc, l'argenç, l'unça**... L'aigua es mesura en **plomes, teules, regadores**, etc.; el vi o la llet, en **pipes, porrons, barrils, barralons, mitadelles, petricons**, etc.; l'oli es mesura en **carga, barral, barraló, quartà, quart**, etc.

D'altra banda cal concretar també que, a vegades, un mateix nom de mesura no té la mateixa equivalència en una comarca que en una altra i per això caldrà distingir una «quartera de Camprodon» d'una «quartera de Calella o de Berga» o de qualsevol altre lloc.